

ban, amit még nehezebbé tesz a nyelvekben való bábeli zavar a vallások és fajok nagy változatán kívül. Sok panasz van a munkanélküliség miatt, aminek az oka, hogy az egyetemi diplomákkal inkább állami hivatalokba igyekeznek, vagy ügyvédnek, orvosnak mennek (akárcsak nálunk), a helyett, hogy az ipari életben helyezkednének el, ahol szintén szükség volna magasabb tanultságú emberekre. Ausztráliában a nevelésügyi kormányzatban nagymértékű a centralizáció, de a lakosság szétszórtsága miatt itt helyi hatóságokat nem lehetne felállítani. A centralizációval együttjáró hiba, a bürokrácia, itt is feltalálható, itt is merev szabályok vannak és nincs az, ami az angoloknak különösen hiányzik, a közösség részvéte az iskola ügyeiben és az iskolának a társadalom céljai irányában való beállítása. Canadában túlnagy a tanult pályák felé való tolongás, ami a nemzeti életük alapját, a mezőgazdálkodást rendíti meg. A vallástanítás hiányzik az iskolákból, pedig a mai élet éppenséggel megkívánja azt, hogy t. i. ennek segítségével közelítsük meg az eszményt, az önfegyelmezett, tehát szabad ember eszményét. — A Ház visszavetette a munkáspártnak azt a javaslatát, hogy minden gyermek a napi tejadagon kívül, még egy étkezést kapjon ingyen az iskolában. Egyik hozzászólás a szülők visszhangját fejezte ki, akik sérelmesnek fogják ezt találni, mert úgy tűnhetik fel, hogy maguk nem akarják gyermekeiket táplálni. (Megjegyzendő, hogy szegény gyermekek részére nagyszámú ingyenkonyha működik, most is Liverpoolban nyitottak meg egyet 5000 gyermek részére. A felszólalás csak az általános, intézményes ingyen étkezés ellen történt.) — Az iskolák tanulmányi rendjének túlnagy változatosságát kárhözlatják és kevesebb tantárgy tanítását ajánlják egy-egy iskolai évben és ezáltal az egyes tantárgyakkal is behatóbban lehet majd foglalkozni. — A tanerők fizetéséről is szó esik, pl. Skóciában és az Ir Szabad Államban az 1920. évi színvonalra való visszatérést kívánják, amiből látszik, hogy az ország nem volt úgy sújtva a háború utáni nyomorúsággal, mint mások.

B. E.

VEGYESEK

BUDAY ÁRPÁD

1879 — 1937.

A szegedi Ferencz-József Tudományegyetem archaeológia-professzorának elhunytá nemcsak a szorosabban vett tudományos élet vesztesége, részt kér magának a gyászból mindenki, aki bensőbb kapcsolatot érez az egész magyar étellel.

Ravatalát tudományos életünk kitűnőségei, tanártársai, tanítványai és Szeged városának közönsége állották körül, könnyes szemekkel adva meg a végtiszteiséget a tudósnak, a mindig emelkedett szellemű mesternek, az egyetemi tanszéken is igazi nevelőnek, a fiatal-ság nemeslelkű, mindig segítségre kész

barátjának s a szó legmélyebb értelmében vett jó embernek.

Szeged egyeteme Erdély szülőltjének, a nagyenyedi kollégium és a kolozsvári egyetem neveltjének elmúlásával ama férfiak egyikét veszítette el, akik eleven fájdalommal élő személyes kapcsolatot jelentettek a régi szűkebb hazával és annak egyetemével. A magyar művelődési élet pedig azoknak egyikét, akik az erdélyi föld tragikus sorsváltozásának idején évekig állták a kilátástalan harcot szülőföldjük művelődési életének folytonosságáért.

A kolozsvári egyetem nyilvános rendkívüli tanára a megszállás után még évekig tanít a kolozsvári református kollégiumban, a római katolikus egy-

ház felkérésére a Regnum Marianumban, tanára annak a Tanárképző Főiskolának, amelyet osztályos társaival együtt naiv bizakodással ő is a remélt felekezeti magyar egyetem alapvetésének hisz. A négy egyház felkérésére, a magyar iskolák részére történelmi tankönyveket ír.

E mellett publicista.

Mint az Erdélyi Magyar Párt hivatalos lapjának, az Ellenzéknek, majd a Keleti Újságnak egyházi és iskolai rovatvezetője, napról-napra, állandó tiltakozással tartja számon azokat az igazságtalanságokat, amelyeket az Anghelescu által inaugurált iskolapolitika a nemzeti kisebbségek tanügyi intézményeivel szemben elkövet.

Mindennek eredménye házkutatás, lefolytatás, majd börtön és hazaárulási per, amely csak a harmadik fokon végződik felmentéssel.

Ezt az áldozatos lelket hozta magával 1924-ben Szegedre.

Ez az örökösen nyugtalan honvágyban élő tragikus érdeklődés kísérte éber figyelemmel innen is az erdélyi magyarság művelődésűgét.

Ezzel kapcsolódott bele Szemlénk főrekvéseibe. Megindított cikksorozatot, amelynek folytatását halálós betegségének utolsó idejében is bizakodva ígérte, nem fejezhette be.

Elmúlása nekünk is fájdalmas veszteség.

Válasz a Felvilágosítást kérünk c. cikkre (I. 151 l.)

1.) Abban az időben, mikor a két különösnek látszó feladatot kidolgoztattam, nagyon foglalkoztatott az a körülmény, hogy nagyon kis kultúrkörű és kultúrérdeklődésű alföldi városban, mint amilyen a mienk is, bár céltudatos erőfeszítéssel igyekezzünk is megmintázni a fiúanyagot morális és intellektuális személyiséggé, az eredmény, ha a legjobb is, a nehézkesség, a dacos reakció vagy a túlságos egyformaság jegyét fogja

viselni. Azt gondolom, hogy ott, ahol csak iskola van, mint nálunk, az iskolának szabadegyetemnek is kell lennie, koncertnek is, gyűjteménynek is, képtárnak is. Mindennek, ahova mi, fővárosi diákok betévedtünk, eljutottunk vásárnaponként és szabad délutánokon. Így kaptunk kedvet önnevelésre, ami előrevitt a tanulásban is új látások örömeivel és a megvalósulásvágy sejtésével. A „Prot. Tanügyi Szemle” 1936. júniusi számában („Variációk Apácai Cseri témája felett”) meg is szövegeztem a módját, hogy hogyan kellene a fiatalok ösztönös kedvébe belelopni a serkentő hatást. S igyekeztem magamhoz hú maradni a gyakorlatban.

Ezért ha olyan könyvet találtam, ami „divatos” volt és jó, amiben kedvét találta a mai ember és növelt, akkor hozzáférhetővé tettem tanulóim számára; ha nem az órák alatt, akkor a tízpercekben megmutattam, beszélgettünk róla. A szakszerű természettudományos munka izgalmas életrajzi szemléltetését Kruiif két kötetével értem el, amelyek azokban az években nagyon elterjedt olvasmányok voltak. Eljárásom a következő volt. Akkor, amikor a tudományok csoportosításáról és a szellemtudományokról beszéltünk, az újságok sokat írtak a rákkutatás állítólagosan végleges megoldásának a szenzációjáról. Ezt a tanulók megemlítették az órán és megadták az alapöt ahhoz, hogy a természettudományi eljárást is beleillesztjük vizsgálatainkba. A szellemtudományi anyaggyűjtést megfigyelésnek és kísérletezésnek neveztük s próbáltuk rekonstruálni a kórházi laboratóriumokban folyó munkát. Így adódott a téma egy összefoglaláshoz: „Miből áll a tudományos kutató és beszámoló munka?”, illetve konkrét megszövegezésben a 15 éves fejhez képest: „a rákkutatás”. A dolgozatok javítása pár napomba került, ezt az időt azzal töltöttük, hogy felolvastam előttük a Kruiif-könyv Koch-

ról szóló fejezetét és a párhuzamos megbeszélésekben a dolgozatjavítás tanulságai alapján kiegészítettük az elképzelés és a logikus gondolkodás hézagait. Mire a fejezet végére értünk, megtörténhetett a javítás is.

A javításhoz üresen hagytam a füzetlapok jobb oldalát ennél a dolgozatnál, mert tartalmi javításul vagy beigazolásul egy valóságos természettudományi kutatást állítottunk szembe dolgozatunkkal Koch eljárásában és küzdelmeiben, hogy a valóság ítélje meg a tanulmányokból leszűrt következtetés és a képzelet helyességét, vagy helytelenységét. A helyesírási és fogalmazási hibákat a margóra javítottam, a javítás oldalára pedig egy új dolgozat került, ugyancsak iskolai, a következő címmel: „S hogyan fedezte fel Koch a gümőkór csiráját?” Ezt is kijavították később a jobb oldal margóján. Eredmény: a Kruiif-könyveket olvassák, egyik-másik tanítványom akkor kapott kedvet az orvosi önfeláldozó kutató pályára, s a hullámgyűrű szélén egy másosztálybeli fiú áll, akihez eljutott óráink híre, meglepően rövid idő alatt, mint a legérdekesebb regényt, úgy olvasta ki a Kruiifokat és még az „Élet és halál“-t is meg kellett vennem magamnak számára. Most 17 éves és pályát választott, nem is orvos akar lenni, hanem élettannal akar foglalkozni.

2.) Az évvégi teljes ismételteskor a történetírással kapcsolatban sokan számoltak be történeti regényekről, főleg Harsányi könyveiről, ezért meg kellett húznunk a vonalat a két határterület: a történetírás és a történeti regényírás között. A retorikai gondolkodás elsajátítása után ez jó alkalom volt arra, hogy átmutassunk a következő osztály poétikai tárgykörére, a művészetekre. S hogy ne csak az irodalomról essék szó, hanem a művészetekről, egymással szembeállítottuk az igazságot és a képzeletet, az élethűséget és az ideali-

zálást, a fényképet és a festményt, szobrot, a Tisza földrajzát és Petőfi versét róla, mindezt átvezetésül a következő tanév gondolatvilágába. Még a zenei kifejezés is szóba került, ekkor nagy érdeklődésüket látva bemutattam a magam lemeztárából Koenemann „How the king went to war“ című strófás dalát, amely tiszta ábrázolásával rövidege ellenére is szuggesztív módon kifejezi az egész hadjáratot a hadüzenettől a hálaadó istentisztelet harangzúgásáig, érthetően úgy is, hogy Saljapin énekében a szöveget nem érteltük meg. Azután meghallgatták, amit a zene el tud mondani pl. Napoleon oroszországi kudarcáról: a dölyfös, magabizó hadvezérről és az oroszok passzív hősiességéről, a portyázó koczák dacos, játékos vállalkozásairól. A történelmi eseményt ismerték, ha nem is iskolai tanulmányaikból, de hallomásból elég részletesen. Az ifjúsági könyvtárból is olvasták többen Napoleon életrajzát. A lemez meghallgatását, az észrevezését egyes motívumoknak előkészítettem, a lemezeket újra is leforgattuk, amíg maguk előtt nem látták a színpadyszerű genre képeket, amíg nem tudták végigkísérni a néhol lapangó, máskor diadalmaskodó induló és himnuszmotívumok küzdelmét és a küzdelem kifejlődését. Még a két sereg művészileg lényeges és pregnáns jellemzését is észrevették és ki tudták fejteni magukat.

Ekkor egy dolgozatban beszámoltak élményükről és az új fogalmakról a tudományos és művészi megismerés különbségét illetően. Lezárták a retorikai tanulmányt és kíváncsisággal néztek egy új tanév felé.

Eredmény: a nyár után az egyik fiú azzal jelentkezett, hogy végigolvasta Tolsztoj „Háború és béke“-jét. Az idén „együtt járunk operába, koncertekre“, azaz együtt hallgatjuk meg egy-egy nagy budapesti vagy külföldi rádióközvetítés

műsorát. Megbeszéljük előre az opera szövegét, zenei tartalmát, megnézzük a színpadképeket, aztán a partitúrával a kézben, vagy a nélkül, a „Tannhäuser“-t pl. németül hallgatjuk. Mióta tudják, hogy hogyan kell hallgatni, nem közönséges a beállítottságuk a komoly zenevel szemben, és nem hogy Lehár, de még Souppé is megbukott náluk Beethoven, Wagner vagy Verdi után, ahogy egyik tanítványom egy a komoly koncerthez csatlakozó gramofon-hangversenyénél, míg elzárta türelmetlenül a kék szülékét, megjegyezte.

Körmöczy László dr.

Megjegyzések a válaszra. 1. A szerkesztőhöz intézett s majdnem teljes terjedelmében közölt levél utolsó mondatában tanártársunk a két dolgozattal kapcsolatban *osztályának* „arról az elitibb 1/5-éről“ beszél, „amelyik nemcsak tanult, de messze a többi elé ugrott azzal, hogy megértette és éli azt, amit kedvessé“ tett számukra.

2. *Egynehány kiválóbb növendék* (azok 20 százaléka!) számára tehát értékes és nagy hatású szellemi megmozdulást, gyarapodást jelentett a tanár nagy és körültekintő munkája.

3. Félő azonban, hogy ennél a két feladatnál a felvilágosításban kifejtett *járulékos* célok mellett másodrendűvé lett a *főcél*: a fogalmazásra, az összefüggő gondolatközlésre való nevelés szempontja.

4. Csak *minden tanuló* dolgozatának objektív vizsgálata dönthetné el, hogy a tanárnak ez a tiszteletreméltó és jószándékú erőfeszítése a növendékek nagyobb részében is sikerrel járt-e: hozzájárult-e ez a két dolgozat is a mindennekfelett való cél eléréséhez; az írásbeli kifejezőképesség neveléséhez.

5. Csak az ilyen alapos vizsgálat győzhetne meg arról, hogy a tanárnak az együttes előkészítő munka folyamán sikerült az igen súlyos *tárgyi nehézségeket* (a tudományos kutató-munka meg-

értése, programzene értelmezése) a növendék útjából elhárítania.

6. Ne felejtjük ugyanis el, hogy a *gimn. V. o-dba* járó, tehát 15—16 éves gyermekeknek kellett a két dolgozatot elkészíteniök.

tb.

Hozzászólás Nagy Miklós: A gyakorló középiskola tökéletesítése c. cikkéhez.

Nagy Miklós említett cikkéből a hitvátság szerető pedagógus lelke tükröződik; mégis, amikor hozzászóllok, nem a fiatal daru szerepét akarom magamra vállalni, hanem azt szeretném vázolni, hogyan látjuk mi, az érdekeltek a kérdést.

Mindenekelőtt a jelölteknek a tudományos és gyakorlati pedagógiában való alapos kiképzését veszem, mint olyant, ami anyagi áldozatokba nem kerül és könnyen megvalósítható. Helyes a megállapítás, hogy a mai kiképzés ezen a téren elégtelen. Elégtelen főképpen azoknál a jelölteknél, akik csak félévet gyakorolnak. Ha már méltányosságból — katonai szolgálat — félévelengedésben részesülünk, nem szabadna azt abból az időből kapnunk, amelyre a legnagyobb szükségünk van.

Hibás az is, hogy a jelölt pedagógiával csak a vizsgálat előtt foglalkozik. Erre a foglalkozásra pedig a legtöbb esetben rányomja bélyegét a vizsgára készülési jellege. Kétségen kívüli dolog, hogy az egyetemnek nem a tanárképzés a célja. Éppen ezért kellene a tanárképzőintézeteknek olyan előadásokról gondoskodni, amelyek az egyetem egyoldalú kiképzését helyesen kiegészítik.

Nagyon helyes és célszerű lenne az említett pedagógiai havi szemle létrehozása. De ezt csak úgy lehetne megvalósítani, ha a tanári pályára készülőket az első perctől kezdve — tehát nemcsak a gyakorlófélévben — erre a pályára nevelnék. Ezt a tanárnevelést a